

Remissvar över betänkandet SOU 2022:71 Tryggare hem för barn

Sammanfattning

Lex Tintin- nätverket skapades efter mordet på den 8 årige pojken Constantin, som kallades för Tintin. Tintin mördades under ett 2 timmars umgänge med sin pappa. Ett umgänge som både pojken själv och hans mamma starkt motsatte sig till. Trots riskbedömningar som utfördes av socialtjänsten gällande våld och våldets konsekvenser samt Tintins behov av behandling utifrån det våld han blev utsatt för, bedömde domstolarna att pappan hade rätt till umgänge. Lex Tintin välkomnar utredningens ambitioner med författningsändringar för att stärka skyddet för barnet i frågor som rör umgänge med en förälder som utövar våld eller gjort sig skyldig till allvarlig kränkning. Däremot anser Lex Tintin- nätverket att lagförslagen långt ifrån kommer kunna hjälpa dessa familjer och att det krävs mer långtgående förändringar. I den nationella strategin -En uppväxt fri från våld, En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn- (SOU 2022:70) står det i sammanfattningen: *”Alla barn har rätt att skyddas från våld och det är ett samhällsligt ansvar att arbeta för att förverkliga denna grundläggande rättighet. Sverige har som ambition att vara ett föregångsland i arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn.”*(s29). Dessa strategier, utredningar och handlingsplan bör gå hand i hand.

9. Umgänge

9.4.2 Utgångspunkten för umgänge ska fortsatt vara barnets bästa

Utredningens bedömning: Det ska inte i lag regleras särskilda situationer när barnet som utgångspunkt inte bör ha rätt till umgänge med en förälder.

Lex Tintin- nätverket delar inte denna bedömning. Enligt utredningen är det inte en lämplig utgångspunkt utifrån ett barnrättsperspektiv att utgå från att en förälders beteende och handlingar i vissa situationer diskvalificerar denne som umgängesförälder. Detta motsätter sig Lex Tintin- nätverket starkt. Nätverket kan förstå resonemanget att umgänge ska utgå från barnets bästa och att det absolut skall föreligga individuella bedömningar inklusive riskbedömningar i varje enskilt fall. Dock finns det situationer där utgångspunkten bör vara att inget umgänge skall ske förutom i undantagsfall, och först efter barnutredning samt upprepade riskbedömningar där det tydligt framkommit att fortsatt umgänge är till för barnets bästa, kan umgänget återupptas. Lex Tintin- nätverkets förslag är då det i

barnutredning framkommit att barnet eller någon som barnet bor med har bevittnat eller blivit utsatt för någon form av våld bör detta utgöra ett direkt umgängeshinder. I sådana situationer bör det rimligtvis också vara obligatoriskt för föräldrar att delta i den familjerättsliga utredningen för att kartlägga fortsatta insatser för barnets bästa. Om en förälder inte deltar vid utredning och föreslagna insatser bör detta också vara ett fortsatt umgängeshinder.

Vid adoptionsutredningar samt vid assisterad befruktning av donerade sädesceller görs särskilda bedömningar av föräldraförmågan inom den särskilda prövningen. Det finns lag på att de som vill bli föräldrar ska genomgå en utredning. *"Våld, kontroll, integritetskränkningar och andra svåra problem i nära relationer är exempel på allvarliga riskfaktorer i bedömningen av föräldraförmågan. Att utöva våld i en nära relation anses inte vara förenligt med ett gott föräldraskap. Det finns även risk för att föräldraförmågan påverkas hos den som utsätts för våldet"* anser Socialstyrelsen i det nationella kunskapsstödet till hälso- och sjukvården som blev klar december 2016. Ett kunskapsstöd Socialstyrelsen tagit fram (S2015/05931/FS) på uppdrag av regeringen. Kunskapsstödet utgår från bästa tillgängliga kunskap står det i förordet. Där har Socialstyrelsen gjort en tydlig gränsdragning om att våld inte är förenligt med föräldraskap och de personerna nekas till att genomgå adoption samt assisterad befruktning av donerade sädesceller. Detta behöver även bli tydligt då det förekommer våld hos föräldrar med biologiska barn, anser vi i Lex Tintin-nätverket.

9.4.3 Riktlinjerna för bedömningen av barnets bästa ska omformuleras

Utredningens förslag: Bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning av alla omständigheter som är aktuella för det enskilda barnet. Det ska därför inte längre anges att det vid bedömningen av barnets bästa särskilt ska fästas avseende vid några utvalda omständigheter.

Lex Tintin-nätverket delar delvis denna bedömning. Att barnets bästa är en helhetsbedömning är en god utgångspunkt men utan vägledning av vad en sådan helhetsbedömning ska innehålla är oron stark att bedömningen blir väldigt individuell, subjektiv och inte systematiskt och säker ur ett barnrättsperspektiv.

Att omständigheter gällande nära och god kontakt med båda föräldrar ska tas bort då det i många mål framkommit att "kontaktprincipen" gått före barnets behov av skydd, ställer sig Nätverket väldigt positivt till. Dock bör det finnas vägledning i vad en helhetsbedömning ska innehålla (utöver tidigare förslag om situationer där umgänge som utgångspunkt inte ska förekomma). Det bör stå tydligt att en riskbedömning utifrån standardiserade verktyg och metoder skall användas i helhetsbedömningen. Ett vidare förslag är att det framkommer

tydligt att barnkonventionen enligt kapitel 12 och 19 ska utgöra en viktig del av helhetsbedömningen.

Vidare upplevs socialförvaltningen många gånger underordna sig ett beslut från rätten, trots att deras bedömning kan vara det motsatta. Detta är väldigt osäkert ur ett barnrättsperspektiv. Det bör vara tydligt att helhetsbedömningar kan förändras snabbt utifrån yttre omständigheter och att den myndighet som senast haft kontakt med barnet bör kunna göra en egen riskbedömning och agera utifrån skyddsbehovet trots en umgängesdom.

9.4.4 Riskbedömningen – en del av helhetsbedömningen

Utredningens förslag: Risken för att barnet far illa ska vara en del av helhetsbedömningen av vad som är barnets bästa

Lex Tintin- nätverket delar förslaget att det bör vara tydligt att risken att barnet far illa ska vara en del av helhetsbedömningen men tror att det nuvarande lagförslaget inte är tydligt nog. Förslaget är att barnkonventionen enligt kapitel 12 och 19 ska utgöra en viktig del i helhetsbedömningen och vad som är barnets bästa. I Jämställdhetsmyndighetens rapport "Uppgifter om våld är inget undantag" (Rapport 2022:1) framkommer det att riskbedömningar inom domstolarna är bristfälliga, inte systematiska och inte utgår från någon särskild metod.

"Bristen på systematik blir även synlig genom det faktum att endast en låg andel av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som framkommer i målet bedöms som en risk i en riskbedömning". "I flera domstolar omformuleras uppgifter om våld eller andra övergrepp som konflikt eller samarbetssvårigheter. Detta kan medföra att uppgifter om våld eller övergrepp förminskas eller osynliggörs.... I lägst utsträckning beaktas det vid avgöranden om barnet/barnens boende och umgänge."(s68) Därför behöver lagstiftningen vara tydlig med att riskbedömningen bör göras systematiskt och utifrån beprövade metoder. Inom psykiatri bör man vid en suicidriskbedömning alltid ta upp risk- och skyddsfaktorer för eventuell risk för suicid. Dessa risk- och skyddsfaktorer är välkända inom psykiatri och vägledande vid beslut om skyddsbehov. Det är en helhetsbedömning men där underlaget är tydligt och vägledande. Förslaget är att liknande riskbedömningar bör finnas inom socialförvaltningen och för domstolarna.

9.4.5 Utbildningsinsatser

Utredningens bedömning: Domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra en utbildningsinsats när det gäller riskbedömningar i familjemål.

I Jämställhetsmyndighetens rapport "Uppgifter om våld är inget undantag" (Rapport 2022:1) framkommer det tydligt att det föreligger kunskapsbrister gällande våld i nära relationer inom domstolsverket. För att komma till bukt med denna kunskapsbrist anser Lex Tintin-nätverket att det inte räcker med en utbildningsinsats. Lex Tintin-nätverket uppfattning är att den enda vägen är att införa specialdomstolar på samma sätt som miljödomstolar, i form av familjedomstolar som hanterar vårdnad, boende och umgänges mål för att kunna säkerställa barnperspektivet. Familjedomstolar som har samlad kunskap, erfarenhet samt intresse att jobba med dessa mål och kan beakta och omsätta kunskapen i praktiken.

9.4.6 Ytterligare sätt att inhämta utredning om barnets situation

Utredningens förslag: Domstolen ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation

Lex Tintin-nätverket instämmer i behovet av att i särskilda komplicerade mål behöva ta in extern sakkunnig. Däremot anser nätverket att domstolen inte enbart ska begränsa sig möjligheten att kunna inhämta utlåtande från en sakkunnig psykolog utan även andra professioner, framförallt en barnpsykiatriker. Vid införande av familjedomstolar med specialistkompetens inom familjerätt skulle kunskapen och erfarenheten öka vilket också skulle underlätta för beslutsfattarna att fatta rätt beslut om extern sakkunnig.

7. Prövningar av frågor om vårdnadsöverflyttning

7.3.3 Barn och vårdnadshavare ska ha rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning

Utredningens förslag: Vid prövningen av vissa frågor om särskilt förordnad vårdnadshavare och tillfällig vårdnadshavare ska barnet och barnets vårdnadshavare ha rätt till biträde.

7.3.4 I vilka mål ska biträde utses?

Utredningens förslag: Biträde ska kunna utses vid prövningen av frågor om särskilt förordnad vårdnadshavare och tillfällig vårdnadshavare enligt 6 kap. 7–8 a §§ och 10 d § föräldrabalken.

Lex Tintin-nätverket välkomnar alla förslag som stärker barnrättsperspektivet och gör barnets röst hörd. Däremot anser Nätverket att alla barn som genomgår en familjerättslig utredning ska ha rätt till biträde med särskild kompetens och att detta inte enbart ska begränsas till prövningar vid vårdnadsöverflyttningar enligt utredarnas förslag.

Lex Tintin

230508

Sanam Gharaee

Sanam Gharaee
Tintins mamma / barn och ungdomspsykiatriker

Vida Basti Sanchez

Vida Basti Sanchez
Apotekare

Camilla Orefjård

Camilla Orefjård
Advokat

Jessica Lahtinen

Jessica Lahtinen
Barn och ungdomspsykiatriker